

Hind 25 senti.

Kõigi maade tüülised, ühinege!

II RÜNNAK

NOORSOTSIALISTLIK AJAKIRI

Ernst Toller.

Nr. 3 — 1928

III aastakäik

A. AUDOVA

Kultuuritöö tähtsus noorsotsia- listlikus liikumises

Inimese kauged esivanemad olid kultuuritud, elades täiesti teiste loomade laadi. Aegamööda hakkasid nad loomist kõrgemale jõudma, õppides tarvitama kivikirveid, luuriistu, tuld, savinõusid ja valmistama ehitisi. Keel soodustas koostööd ja temagi arenes järkjärgult.

Pikapääle järgnesid uued tähtsad leiutised. Metallid hõlbustasid tublisti tööd. Kiri võimaldas eduka teadmiste kasvamise. Põllunduse areng avas võimaluse rikkalikumaks lõikuseks. Eriti viimaste sajandite teaduse areng on viinud kõrgele astmele põllunduse, aianduse ja tehnika. Loodusejõude rakendatakse rohkesti inimese teenistusse veejõu, auru, tuule ja elektri näol.

Kõik edusammud ja saavutised, mida inimühiskond on omandanud oma tekkimise alult, loomalikult astmelt algades, moodustavadki kultuuri.

Kultuur soodustas inimelu. Ühes viljakama põllundusega võis kasvada rahva arv, eriti veel siis, kui juba edukalt suudeti võidelda nakkushaigustega. Nii näiteks kasvas Euroopa elanikkude arv XIX sajandil enam kui kahekordseks, vaatamata väljarändamisele. Ühenduses kultuuri edusammudega võideti peaaegu kogu maakera pindala elukohaks, vaatamata väga erinevaile tingimustele. Elu ise kujunes mitmekesisemaks (võrdle suurlinn — kolgatalu!).

Inimühiskond on võrdlemisi noor, umbes poolmiljonit aastat vana. Sipelgate ja mesilaste ühiskondade iga ulatub aga kümneisse miljonitesse aastaisse, ning neis on võinud pikaajalise valiku teel ühiskondlik elu kujuneda täiuslikuks, nii et toimub rahulik, edukas ja harmooniline koostöö. Vähemais inimühiskonniski on ühiskondlik elu kaunis täiuslik ja harmooniline (primitiivsed rahvad, nagu eskimod jne.). Suured ühiskondlikud tervikud (suured riigid) on tekkinud õieti hilja, mõned tuhandet aastat tagasi. Neis suurema kultuuriga ühiskonnis olid olud, võrreldes primitiivsetega, tugevasti muutunud (töövõid, tihe kooselu jne.). Iga elusolevus, seega ka inimene, peab muutunud oludega kohastuma, või kui ei suudeta kohastuda, siis on paratamatuks tagajärjeks mitmekesised puudused.

Mis puutub nüüd praegusesse suurisse ühiskonnisse — kultuurriikidesse, siis on selge, et neis ei ole toimunud tarvilikku

kohastumist muutunud tingimustega. Ei või juttugi olla täiuslikust ühiskondlikust elust kultuurriikides, sest neis on karjuvaid puudusi. Väga selge näide ühiskondliku elu puudulikkusest on niinimetatud tööpuudus. Töötute arv tõuseb kümneisse miljonisse. Igas kultuurriigis elavad miljonid vaesuses, viletsuses, viletsais kortereis ja puuduliku toiduga. Sõda ja relvastamine on kultuurriikides päris harilik, kuigi säärane mõttetus hävitab ja raskendab inimelu. Revolutsioonid ja streigid on väga harilikud. Toimub klassivõitlus. Teadus, kunst ja haridus jäetakse enamini hooletusse kui relvad. Kuritegevus on suur. Ühe sõnaga — ei ole rahulikku ja harmoonilist koostööd ei riikide vahel ega riigis eneses. Võitlus, kokkupõrked ja hõõrumised, olgu välised või seesmised, on väga suured ja nõuavad pöörast jõukulu. Hulk teadlasi, kes lähtuvad loodusteaduse aluselt (õigeenikud), on veendunud, et praegune olukord halvendab päritavat tublidust, kehalist ja vaimlist. Sõjad, näiteks, hävitavad ikka kõige tervemaid! Energilised ja seega edasijõudnumad siginevad vähe. Päritava tubliduse kahanemises, tõe halvenemises, ei või olla kahtlust.

Aga vahest ei olegi võimalik teisiti elu korraldada? Võimalused on. On juba üldiselt teada, et asjatundjate arvutuste järgi võiks maakera elatada vähemalt 5 korda enam inimesi kui praegu. Põldude, aedade, üldse maa viljakust võib veel palju tõsta ja rohkesti toiduaineid saavutada. Lõpmatuid Siberi metsad (taiga), troopika maad jne. on veel kasutamata. Tarvitseb rohkesti tööjõudu neile aladele juhtida ja ei oleks puudus toiduainetest, kütte- ja ehitusmaterjalist. Maa võib anda palju saadusi, kui neid töö abil inimesele kasuks võidetakse. Ja niisuguste võimaluste juures rääkida „tööpuudusest“, see on vaimuvaesus. Ei ole puudus tööst, vaid vilets on töökorraldus, mis ei juhi tööd tahtjaid kasulikule tööle. „Tööpuudus“ on kapitalistliku korra haigus. „Samuti on praegusaja vaesus ja viletsus halva töökorralduse tagajärg. Kapitalist ei küsi töö kasulikkusest ühiskonna suhtes, vaid vaatab üksnes, kas ettevõtte on temale isiklikult kasulik (alkoholi-, tubaka-, relvade-, maiustuste- jne. tööstused!). Ei ole aga kahtlust, et tööd võib juhtida otstarbekohaselt. Ei ole ülepääsmatuid tõkkeid.

Aga öeldakse: võitlus teeb tugevaks ja on seega vajaline. On olemas võitlusinstinkt. Isegi kanad, veised jne. katsuvad jõudu, võitlevad. Isegi seal on ülemad, juhid ja teisel pool alamad, allajäänud võitluses. Ja nõrgemate eest mitte-

hoolitsemine olevat tarvilik selleks, et siis ei suureneks nõrgemate arv järeltuleva soo kaudu. — Needki väited ei kaalu midagi praegusaja teaduse ees. Kehaliselt tugevaks võib kasvatada kehaharjutuste varal. Vaimlist tublidust võib arendada heade kasvatusviiside abil. Võitlusinstinkt on inimeselgi küll olemas, aga see ei tarvitse viia sõjani. Võtlusinstinkt, mis avaldub lindude ja imetajate seas, on juhitud üksteisest üleolemisele (veised), mitte vastase hävitamisele. Inimesel võib võitlusinstinkt rahulduse leida võistlusis, olgu spordis, mängus, töös, kunstis või teaduses. Ja säärane võitlusvõistlus — arendab küllalt jõudu. Edasi, ei ole tarvis jätta nõrgemaid saatuse hoolde, vaid on tarvis, et terved ja vaimliselt tublimad rohkem lapsi sünnitaksid, kui päritavate haigustega ja vaimliselt väheste võimetega isikud. Ja siis ei halvene päritav tublidus, ei halvene tõug. Liigest sigimisest hoidumiseks võib piirata sünnituste arvu. **Ei ole põrmugi tarvis halastamatut võitlust**, nagu arvavad Darwini väär tõlgitsejad. Teadus ja tehnika on niivõrd arenenud, et nad suudavad kindlustada iha ühele täiesti rahuldava elutingimused, küllaldase toidu, elamu, kaitse jne. Praegune teadus võib palju aidata isegi hingelistes hädades. Suggestioon ja psühhoanalüüs võivad palju kergendada elu paratamatute hingeliste lahkhelide korral. Võimalus kujundada korralik, häa ja harmooniline ühiskondlik elu on olemas.

Aga kurdetakse: inimesed on rumalad, arenematud, halvad! Ei saa midagi olulist teostada, kui ei kasvatata praegust ühiskonda põhjalikult uueks. — Kasvatuseks on aga kõik tehnilised vahendid olemas. Ajalehed ja ajakirjad on suurepärased vahendid, sest nad on väga levinud. Nende abil võib väga tugevasti mõjustada inimesi. Ja ilukirjandus, koolid, kõnekoosolekud — kõik need on võimsad abinõud. Antagu siin tarvilikke teadmisi, kasvatatagu soodsaid sotsiaalseid tundeid. Kõik potentsiaalsed võimalused on olemas. Vaid kapitalistlik egoism ja arenematus on siin takistajaiks!

Teades, et on võimalik täiuslikum, harmoonilisem kultuur, on meie kohustuseks selle poole püüda. Tarvis on kultuurielu juhtida, valitseda. Tõkked tuleb kõrvaldada ja juhtida elu uuele teele, kus ta võiks kaunisti õitseda. Et aga teostada paremat ühiskondlikku elu, selleks tuleb hästi tunda praeguse puudusi ja neid vahendeid, millised viivad paremusele. Uuenduste teostamine nõuab suurte ühiskondlike rühmitiste koordineeritud koostööd. Väheste jõududega on võimata vajalisi uuendusi ellu viia.

Praegu, millal valitsemas kapitali võim, jäetakse tähele

panemata ühiskondliku elu puudused ja hoitakse kramplikult kinni vanast olukorrast. Kapitali võim ei ole huvitatud selles, et pääseks valitsema harmooniline kultuur. Praegu ei valmistata selleks, et kõrvaldada ühiskondlikust elust puudused. Praegune kool koormab õpilasi keeltega, sõdade ajaloo ja usuõpetusega, mille koht oleks arhiivis. Bioloogia leiab puudulikku käsitlust (välja arvatud ehk keskkoolest reaalkoolid). Isegi tervishoiu õpetus ei saa tarvilikku ja väärilist kohta. Ühiskonnateadus jääb hoopis puuduliku käsitluse osaliseks. Isegi ülikool on meil „usuteadlaste“ armust jäetud ühiskonnateadusest ilma!! Puidas peaksid siis kodanikud teadma, mis praeguses ühiskonnas hää ja mis halb, kuidas elada? Kuidas võimalik teada ilma sotsioloogiata, ühiskonnateaduseta, millisel viisil tuleks püüda täiuslikuma kultuuri poole? Peaks ometi selge olema, et ei ütle meile, mis hää või kuri, mitte vananenud usudogmad, vaid statistilisel andmeil rajanevad teadmused ühiskondlikust elust. Praegune haridus on kapitalismi teenistuses ja ta ei kanna hoolt progressiks tarvilikkude teadmiste andmise eest.

Täiuslikuma kultuuri poole püüdjate seas on sotsialistid kõige silmapaistvamal kohal. Sotsialistlik liikumine on seadnud enesele ülesandeks kaotada eksploatatsioon, elamine teiste kulul, kaotada orjus, alandus ning kaitsta iga isiku elu ja tervist. Sotsialistlik liikumine tahab kaotada ebaõiglase saaduste jaotuse, kus palgehigis töötaja saab sageli palju vähem kui töötud jõukad. Ei saa keegi tunnustada õiglaseks suurte varanduste pärandamist lastele.

Et kõrge kultuur ei ole võimalik ilma küllaldase saaduste valmistamiseta, siis kannab sotsialistlik liikumine tarvilikku hoolt saaduste valmistamise tõusu eest. Nende ja teiste ja teiste tarvilikkude vahendite abil tahab sotsialistlik liikumine teostada täiuslikumat kultuuri, n. n. sotsialistlikku kultuuri praeguse halaštamatu ja ülekohtuse kapitalistliku kultuuri asemel.

On selge, et uue teostamiseks on tarvis suuri jõupingutusi. Sotsialistlik liikumine laieneb ja süveneb järjest. Teisiti ei võigi see olla, sest sotsialismi nõuded vastavad elunõudeile, viivad elu edasi kultuuriteel, kuna kapitalism ähvardab viia otse hävingule. Et sotsialistlik liikumine laieneb ja süveneb, siis on järjest tarvis uusi tegelasi, kes sotsialistlikkude püüetega põhjalikult tuttavad. Uute sihtide rajamine nõuab rohkem teadmisi ja tähelepanu, kui vanadel tammumine.

Eesti sotsialistlik liikumine on veel ikkagi nõrgapoolne. Ja vähe on meil tüsedaid tegelasi. Tarvilik edu ei ole aga muidu

võimalik, kui et peab küllalt leiduma agaraid noori, kes hakkavad tõsiselt valmistuma sotsialistliku kultuuri tegelasiks. Tegevusala on siin lai ja tööd on palju. Kõigepäält tuleb asuda enesetäiendamisele, nende teadmuste omandamisele, mis elus nii väga tarvilikud, ent koolis jäävad saamata. Need on kõigepäält ühiskondliku ehk sotsiaalse elu küsimused. Tarvis tunda sotsialismi põhiteoseid. Tarvis on tutvuda isegi ilukirjandusega, mis arendab soodsaid sotsiaalseid tundeid. Tarvis on kujundada uus ilmavaade, et vabaneda kivinenud dogmadest, ent jääda siiski inimeseks, kes austab kaaskodanikku jne.

Väga soovitav on, et noored püüaksid ka valida vastavalt oma huvidele mõne eriküsimuse, millega nad tutvuksid võimalikult hästi. Näitena mainitagu sotsialismi teooria, kohane ilukirjandus, usuküsimus ja eetika või isegi praktilised küsimused, nagu maksustamisviisid, tööstuse juhtimine, põllundus, haridus jne. Üksikasjusse süvenenud noored võiksid hiljemini oma oskuste ja teadmistega osutuda väga kasulikeks ja tarvilikeks tegelasiks. On kindel, et ilma tublide tegelasteta ei suuda sotsialistlik liikumine kujuneda küllalt tugevaks liikumiseks.

Peale teoreetiliste tööde, olgu õpiringes, loenguil jne., tuleb veel võimalikult teraselt tähele panna tegelikkude elu. Tuleb sidet pidada töötajatega, töölistega, et neid tunda ja kogu elu tunda tema mitmekesisuses. Et elu juhtida, selleks peab teda hästi ja mitmekülgsest tundma. Siiski ei tuleks oma tegevust liiga laiali paisata, nii et lõppeks tagajärjed oleksid väikesed.

Siin kirjeldatud nõudmised on muidugi kaunis suured. Tuleb aga tähendada, et nad ei käi üle jõu, vähemalt agaramaile. Tuleb meeles pidada, et tööliste seast on isegi suurriikide ministreid ja tähtsaid tegelasi tõusnud, miks ei peaks tõusma võimas eluehitajate põlv sotsialistlikult õigel ajal ettevalmistatud noortest!

Senine kultuuri arenemise suund on kardetav. Suured on puudused. Nagu hävinud on loomaliike ja rahvaid, nii võivad hävida ka praegused kultuurrahvad. Teadlased (eriti õigeenikud) on veendunud, et praegune olukord viib degeneratsioonile. Ei osata kõrvaldada praegusaja ühiskondliku elu puudusi, siis ei ole tagajärjed paremad, kui Vanas Kreekas ja Roomas. Ega's nemadki omas suuruse- ja võimutundes võinud aimatagi paha saatust.

Need kaalutlused ja praegusaja viletsused peaksid kõiki sundima tööle täiuslikuma kultuuri kasuks. Püüe täiuslikuma

kultuuri poole peaks hinge kasvama ja siis viima elu soodustavaile tegudele. Kuna usklik pöördub aukartuses jumala poole abi paluma, tuleb meil aukartuses loodusseaduste ja kultuuri arenemise seaduste vastu abi otsida teaduse ja tehnika arengust ning hääst ühiskondlikust korrast. Otse religioosse innuna peaks lõõmama hinges püüd harmoonilise kultuuri järgi. Kui see tärkab juba noore hinges, siis võib ta anda rikkalikku vilja.

Tähtsad ja geniaalsed isikud on enamasti ikka juba noorelt end avaldanud. Neil on olnud juba noorelt rohkesti huvisid ja on teinud leiutisi või loonud juba varakult. Ja mida varem tõuseb huvi ning areneb töö, seda küpsemaks ja mitmekesisemaks võib isik aineda.

Töölisnoored, tõeliku elu tundjad noored, teid ootab tõsine kultuuritöö. Jõukuses kasvanud noored ei ole huvitatud kultuuri täiuslikkuse poole juhtimisest. Neil ei ole nüüdki paha elada. Jõukaid tahavad elada mõnusalt omale ega hoolitse harilikult mitte edasiviiva töö eest. Tarvis on tüsedaid tegelasi ja sotsialistliku kultuuri idusid võib kasvatada isegi praeguseis ilmetuis kultuuriorganisatsioonides, seltsides, koolides jne.

Meie kohus, kes me teame praegusaja puudusi ja tunneme täiuslikkuma kultuuri võimalusi, on kaasa aidata viimase teostumisele. Mida teeme, teeme enestele, oma kaasinimestele ja järgnevaile põlvedle.

Käesolev kirjutis on kokkuvõtte Eesti Noorsotsialistliku Liidu 2. kongressil ettekantud referaadist.

Uuno Kailas

Kullervo mäss.

*Kes see on künnud viljapõllud,
kés on sulgenud ojad?
Karmide kätega seda me teinud,
Kullervo pojapojad.
Siiski ei kasvata põllud leiba
töösse uppuvaile:
leiba muile — ja ohakaid ainult
meile, harijaile!
Suurilt pidulaudadelt jälle
jääb ehk meilegi ivi?
— Ei: ikka leiame, kullervolased,
oma leivast kivi.*

ööline kõneleb!

Oleme kasvatet kadumiseks,
põlatute sugu,
kui ei me jõud soolaukasse upu,
ei see maga, ei huku!
Kunni kanname kahte kätt me,
senni meie ei rauge.
Ei igiajani ikke alla
pää ja turi meil vaogi.
Kunni me soonis on punast verd veel,
senni tõstame sõda.
Murrame päritud mõõga abil
Uutamo hõimu oda.

JOHANNES R. BECHER

Töötatöölised

Nad tänavate nurgil rühmakaupa,
kuub katkend varjab krambis rusikat.
Müts otsa pääl. Vihm peksab tänavat.
Nad sügavalle vajund porilaukas.

Hotellis julgelt pargiks kogund roosid,
kõik hiiüab rõõmus, tantsus rökatab.
Müts kerjusel on kerjamiseks koosil
ja päästearmee palveist mürtsub maa.

End üle tänavatest hoovab töötu.
Nälgkeha raskelt lohiseb kui kott.
Lööb jazzband. Autopasun annab lööke.
Ees pilvelõhkujail reklaamitulede galopp.

Kauplustes rabelevad rasvund kalad.
Siin liha lõhnad toores hiilguses.
Siin järelsöögiks väljavalit palad —
puuvilja hulk on laual maitsja ees.

Oo rikka paradisi! Oo laiskurite maastik!
Kõht ümarik on ees. Sõrm sõrmuseis.
Viin purskub pudelist kui punamaasik —
kuldapelsini — päkse — sädenõis...

Kuid töötu tee viib tutva silla alla,
säälmärjal kivil udus tema maa.
Kui laibakambris vaikne ööbimine algab,
õomaja tõmbetuulist jalus haav ja haav.

Tööpuuduse armee on valvel pimeduses.
Ta valvab päeval. Valvab ööl.
See valvus prassijalle ähvarduseks.
Kõik valvel, kel ei ole tööd.

Ja ärkab aeg... Maa haarab palavik.
Kuis ääsid hõõguvad, nii tulel inimhulgad.
Tuul akendesse lööb, hoog terav, pikk.
Need raksuvad. Leek hääled sulgeb.

Näost kalvatu, kõhn kehast nagu koolja,
üks platsil seisab, räägib teistele.
Ta rusik tõmbub õhku sirge noole.
Leekpunane on nagu leekides.

Maa-aluseist öömajust, seljas hilbud,
maad porist tallab paljaid jalgu hulk,
neist miljonid päev-päevalt „Nälgin!“ vingund.
„Hallo! Vool punane!“ Nii raadio hulg.

Alarm. Ja peegelruudud purunevad.
Rühm rühma järel oma kurssi peab.
Mis öösel raudses kooris häälitsemas!?
See töötute armee — kõik seda teab!

On tardund masinad. Ja mäeraioonist
veel viimne kisa marsist üles keeb.
Marss töötute, tumm äike närves, soonis,
me aja see laviin, mis imet teeb!

Järgiluuletus: Ormi Arp.

MATE ZALKA

Varahommikul

Vabrikus streigiti ammu. Viimaks, eile õhtul tekkis kuul-
dus, et „pooled“ on leppind. Muide, seda juhtub nii tihti...
Jozef, õigust öelda, ainult sellepärast läks streigilaagrisse, et
saada rahata paberosse. Ei võind arvatagi, et ta oleks kuu-
land kõnelejaid või lugend streikijate programmi või nõude-
punkte. Muide, hinges ta oli valmis leppima selle kõige-
ga. Jaa, kuid milleks kõnelda sest?

„Kas ma hakkam rikkuma oma vahekorda ülemusega, kuid
teisest küljest, poisid mässavad hästi, ja mul tuleb parem.
Minul tuleb olla tasa ja targu kõrval, nagu seda teeb enamik.“
Jozef rahustas end. Muide, ta ainult ootas, millal streik lõpeb.
Ta ei tahtnud olla streigimurdja — hoidku jumal — saad veel
kolki. — Oli juhus, kui kartusest ta ilmus streikijate poolele.
Ja olgugi et ta kuulas ühe kõrvaga, siiski mingi asi näis talle
nii naeruväärseks, et ta ei võind saada sest lahti.

Väike Fökötö sepaosakonnast kõneles tihti:

„Meil, töölistel, elu on hoopis teine kui teistel, eriline. Meie

tunneme elu hoopis teisiti kui teised. Meil on oma suhtumine asjadele. Meie surume elus nende vastu, ja nemad meie vastu. Seepärast on vajaline, et meil oleksid omad säädused, säädused, mis kaitseksid meid tööandjate säaduste vastu.“

„Kust sellane väike, tühine sepp võtab nii palju intelligentide loba — oma säädused, erilised säädused? Ent kuidas need mõtted liituvad inimese ajju nagu takjas.“

Jozef rääkis sellest eile õhtul härra Petrás'ile, vormiosakonna juhatajale, kellelt palus streigi ajaks laenuks natuke raha. See hakkas naerma:

„Jozef, jälgi ja jutusta, mida keegi kõneleb. Mulle seda on vaja, nii, naljapärast.“

Härra Petrás'ile võib jutustada kõik: ta on ametiühisuse liige, isegi partei liige, kuid siiski Jozef lõi mõtlema:

„Pean siis hakkama talle nuhiks või?“ Millegi eest ta ei kõneleks seda, kui poleks nii naljakas.“

Siiski Jozef veel kord mõtles seda varahommikul pärast streiki, sõites vabrikusse. Tramm oli jooksnud suurema osa teed, peatused jäid harvemaks vabriku lähemale jõudes.

Veel on vara, kuid kogutakse väravate ette.

„Ennäe, streikijad,“ mõtles Jozef poolirooniliselt.

„Vabandage! Kuidas see on nii? Härra Petrás, vormiosakonna juhataja, võib tunnistada, et ma kunagi ei olnud streikijate seas, et streikisin nagu kõik teised. Ja kes on teind seda, mis alusel ja mis jaoks?“

Nii „pooled“ olid kõnelend, ja ta läks sellesse gruppi, mis vabastetakse täna.

Härra Petrás ei palund lisa, nagu oli teind varem, kui oli laenand raha. Muide, seekord ikkagi poleks piisand, sest raha jätkus ainult võla maksmiseks härra Petrás'ile ja kojusõitmiseks trammil.

Niisugustel kordadel inimene unustab vajalised sõnad, aju kivistub, mõtted ujuvad laiali, ainult käed ja jalad toimivad mehhaaniliselt. Süda peksab armutult. Suu jääb lahti. Nägu on nüri. Ja jalad — kandsid rumalasti ning sõnakuulelikult ta vabriku värava taha.

Kui hää oleks, kui sel pilgul algaks maavärisemine või tulikahju või kurat teab mis!

Trammis ta tundis, et on näljas — see oli talle vastumeelne ja äritas teda iseenda vastu, kuid ometi linnale lähenedes nälg kasvis. Ta koondas end ja luges raha. Summa oli tühine. Ta mõtles: „Lähene haigekassasse,“ kuid samas tuletas meele, et on täiesti terve.

Et teda ei sunnitaks ostma lisapiletit, ta läks trammist ja

veel kord luges oma raha, mõeldes söömisest. Ja ta ei eksind — raha oli vähe. Sidus ettevaatlikult taskuräti nurka ja surus tasku.

Ilm oli suvine, ja linn esines ta silmile hoopis teisena. Jozef oli ammu võõrdund temast, võõrdund päevaseist piltidest ja päevasest panoraamast.

Terav toidulõhn, tungiv odava einelaua kinnisest uksest, sundis ta seisatama. Ta jälle luges summa ja, järele andes näljainstinktile, pööris kauplusse. Lävel ta põrkus kokku toreda noormehega, kelle juustest Jozefi ninna löid lõhnad.

„Suli,“ mõtles Jozef, kui ütles kuuldavalt:

„Vabandage!“

See pöördus toredasti kõrvale ja lasi ta mööda endast.

Ruumis ei olnud kedagi pääle kahvatu, suurte imestavate värvitute silmadega perenaise, kes oli töös mingi koduse keetmisega leti taga. Ta vaatas Jozefi pääle millegipärast imestusega.

„Vorste ja leiba,“ ütles Jozef hooletult.

„Musta või valgega?“

„Musta leivaga, olge hääd,“ ütles Jozef, rõõmustades, et kulu väheneb.

Kunni-perenaine keetis vorste, Jozef vaatas ümber. Klaasi all letil seisid igasugused delikatessid: vorst, juust, kala. Jozef pööris silmad neilt, sest, tõtt öelda, ta tahtis süüa neid, sest ta polnud maitsnud neid kunagi. Õige, see pole nii. Ta katsus tuletada meele oma sõja-aastaid, fronti, tuletas meele, et kord Itaalia frondil sõi nii palju kalakonserve, et kolm päeva oli palavikus. Mälestused olid selged ja piltlikud, aju töötas mehaaniliselt.

Kui perenaine pani vorstid lauale, Jozef märkas, et see tahtis öelda talle midagi, kuid siis nähtavasti ei tihand. Jozef ei oodand isegi, kunni marmorlauale visatud kahvel lakkas kumisevast, haaris selle ja lõi esimese ettejuhtuva varsti külge. Ei või öelda, et leib olnuks kõige värskem. Vorstid olid pehmed.

37 ja 10 — kokku 47 — ja see on kallis, sest taskuräti nurgas oli ainult 63. Ja, need olid, ja taskurätt oli ka. Jozef mäletab juba üsna selgesti, et see oli just siis, kui ta ütles sulile lävel: „Vabandage“.

See piirkond on talle tundmatu. Teda keegi ei tunne siin. Siit ta ainult hommikuti sõidab vabrikusse.

„Siin on juhus!“

Sel pilgul mehel aju lakkab toimimast.

„Küll on hull! Kuidas see võis juhtuda?“

Perenaise suu avaneb nagu sügav auk, ja mitte niipalju ei kisenda sõnad kui ta tedretäheline kahvatu nägu. Ta sõrmed liiguvad hullunult.

„47!“

„Näete, proua, näete, proua, see on arusaamatus, olge hää, jaaa, olge hää.“

... Muidugi, olnuks vaja teada, et klaas, kui toetuda temale ettevaatamatult küünarnukiga, puruneb muidugi. Sest ega see ole treipink või mingi töölaud, vaid see on peen klaaslett, ja tema vajutas sellele.

Purunend klaas lendas laiali väikse kõlinaga, killud sattusid taldrikuisse söökidega, ja Jozef hakkas noppima säält kilde ning kiirusega kriimustas sõrme.

„Kurat võtku selle klaasi, maksab vist enam kui kolm krooni. Küll on hull!“

„Karauul, karauul, karauul!“

Esimene hüüe siis, kui perenaine nägi kriimustet sõrme ja voolavat verd. Teine — kui Jozef tõstis oma punase käe ja tahtis öelda rahustavalt: „Oodake, proua.“ Ja kolmas — juba ukse juures, nagu laialtkuulutav raadio otse tänavalle.

„Karauul!“

Esimesena tormas poodi naaber — õllepoe peremees. Vasemalt kargas kellaspepp ja keldrist vanem kojamees.

„Kus? Mis? Kuhu? Keda?“

„Ah, ah, püüdsime!“

„Ruttu politsei järgi, poiss, ruttu. Kujutelge, kujutelge: istun siin üksi. See tuleb, palub vorste. Sõi oma vorstid. Siis lõhkus leti klaasi. Tahab võtta veel säält midagi. Siis tahtis mul hoida suud kinni. Keskpäeva ajal... Ja mis see on siis?“

Kordniku käsi. Tugev haaramine haarab teda. Midagi keerleb sees. Millest see on — Jozef ei tea. Kuub käriseb. See ainuke kuub, mis paljudest kohtadest on lapitud.

„Ah, härra kordnik! Võtke ta.“

Jozefi kriimustet sõrmest tilgub ikka enam ja enam verd, ja inimesed vaatavad verd, kordnikku, ta kuue hiilgavaid nõope, einelaua perenaise sinikahvatut nägu. Ta viskleb juba hüsteerikas. Riisumise katse on tõestet, selge kui päev.

Auto tuleku moment... üks, kaks — ja teadlikult põhjendat kordniku haare... ta juba istub auto puust diivanil. Mootor ei jõudnud veel hakata huluma, kui ühtaegu tõldauto ukse kinnilöömisega Jozefi näole laksatas esimene löök.

Tänavad ujuvad kiiresti. Juba vilkus mööda tuttav kesk-tänav. Siin on plats, hästi tuntud jaamaelne plats, ja siin on

kell, tänavkell. Veel ei ole pool üheksa. Vabrikus veel eine pole olnud, pole olnud vilet, tänavail pole veel päevast elavust, ja politseijaoskonnas ametnik ei ole tulnud veel ametisse. Ja imelik, kogu tee Jozefi pääst ei lahkund mõte, mille ütles väikene Fökötö: „Meile on vaja erilisi säädusi, oma säädusi.“

Ja nüüd temale hakkab mõistma kohut võõra sääduse järgi võõras kohtunik. See kõik läheb nii kiiresti. Kõik on nii selge. Ja kõik see on varahommikul.

Maté Zalka on ungari poliitiline emigrant, kes praegu elab Nõukogude Liidus. Võttis hoogsasti osa Ungari revolutsioonist, kuid on välja paistev oma hääde novellidega ja romaaniga „Esimene — teine — kolmas“. Zalka aineks on klassivõitlus ja tööliste elu.

Ameerika pöörasusi

Henri Mencken.

Usklik Kalifornia mees, Los-Angeles'i kodanik, pöördus kohaliku ajalehe poole järgmise protestiga:

„Minu tütar Mirabel läind aastani käis erakoolis, kus õpetati maailma piibli kohaselt. Mu tütar oli siis tagasihoidlik tüdruk kõrgete ideaalidega. Ta ei suitsetand ega vandund kunagi. Siis saatsin Mirabel'i ühte teie nõnda nimetatud „Kristlikku kolledzhi“, kus teda sunniti õppima bioloogiat ja bioloogilist arenemisõpetust. Muidugi oleksin pidand teadma varem, mis on need jumalakartmatud kolledzhid, enne kui saatsin ta sinna. Pärast seda kui Mirabel oli õppind arenemisõpetust, ta enam ei uskund neid ideaale, mis varem. Ta enam ei austand ennast. Ta nüüd löikab juukseid, tarvitab kosmeetikat, suitsetab ja vannub. Eile ta sattus nii saatana võimu alla, et jõi viina. Olin sunnitud sulgema talle meie maja ukсед.

Pöördun teie poole, härra toimetaja, et kas ei võiks algatada ristikäiku arenemisõpetuse häbiposti panemiseks ja meie riigi tagasitoomiseks usu ja jumalakartuse juure.“

*

New-Yorgi kolledzhi õpilastele laialisaadetud ametlikus ringkirjas öeldakse:

„Ühenduses Ühisriikide sõjapoliitika ja -ajalooga pidage meeles: Esiteks — Ühisriikide sõjad kunagi pole olnud vallutamise ega päälētungi sõjad; teiseks — et Ühisriikide sõjad alati on aidanud suurendada maailma progressi ja parandand inimkonda.“

*

Ühes San-Francisco lehes on trükitud ära järgmine protest:

„Kõik need abinõud kokkuhoiuks ja päevavalguse paremaks kasutamiseks on lihtsalt jumalateotus. Piiblis ei kõnelda midagi kellade edasilükkamisest suviti.“

ERNST TOLLER

Kõnelus sõjast ja revolutsioonist

Karl Thomas on mõistet kaheksa aasta eest surma oma revolutsioonilise tegevuse pärast, siis kümnepäevase ootamise järele on saand „armu“, kuid pörutuste tõttu mõistuse kaotand, veedab selle järele kaheksa aastat nõrgameelsete majas. Ta seltsilise perenaise lapsed on tulnud temaga kõnelema.

Greete: Teie olite tõepoolest kaheksa aastat hullumajas?

Fritz: Ta ei taha seda uskuda.

Karl Thomas: Siiski. Jaa.

Greete: Ja enne seda olite mõistet surma?

Fritz: Ema kõneles seda meile. Ta luges ajalehest.

Karl Thomas: Teie ema üürib tube?

Greete: Jaa.

Karl Thomas: Teie ema on vaene?

Fritz: Rikkad on nüüd ainult hangeldajad, ütleb ema alati.

Karl Thomas: Teate ka, mispärast mind mõisteti surma?

Greete: Sellepärast, et olite sõjas.

Fritz: Hani! Sest et ta oli revolutsioonis.

Karl Thomas: Mis teate teie sõjast? Kas ema on jutustand midagi?

Greete: Ei, ema mitte.

Fritz: Koolis peab siiski õppima lahinguid.

Greete: Mis päevil need olid.

Fritz: Mõttetu, et maailmasõda pidi tulema. Nagu meil juba küllalt poleks õppida ajalootundides. 1618—1648 kestis kolmekümneaastane sõda.

Greete: Kolmkümmend aastat.

Fritz: Sellest peame õppima pool vähem lahinguid kui maailmasõjast.

Greete: Ja seejuures viimane kestis ainult neli aastat.

Fritz: Lüttichi lahing, Marne lahing, Verduni lahing, Tannenbergi lahing...

Greete: Ja Yperni lahing.

Karl Thomas: Enam teie ei tea sõjast.

Fritz: Seda jätkub meile.

Greete: Ja kuidas! Viimasel korral sain nõrga, sest vahetasin 1916 1917-ga.

Karl Thomas: Ja... Mida teate revolutsioonist?

Fritz: Sellest meie ei tarvitse õppida nii palju arvusid, see on lihtsam.

Karl Thomas: Mida tähendab miljonite vaev ja teadvus, kui juba lähem generatsioon on kurt sellele? Kõik kogemus kaob põhjatusse.

Fritz: Mida teie ütlete?

Karl Thomas: Kui vanad olete?

Greete: Kolmteist.

Fritz: Viisteist.

Karl Thomas: Ja kuidas on teie nimed?

Fritz, Greete: Fritz, Greete.

Karl Thomas: Mida õpite sõjast, on mõttetu. Midagi teie ei tea sõjast.

Fritz: Ohoo!

Karl Thomas: Mis on tänava otsas?

Fritz: Suur vabrik.

Karl Thomas: Mida selles valmistatakse?

Fritz, Greete: Happeid... Gaasi...

Karl Thomas: Mis gaasi?

Greete: Ma ei tea.

Fritz: Mina küll. Mürkgaasi.

Karl Thomas: Milleks läheb mürkgaas?

Fritz: Kui vaenlased tungivad pääle.

Greete: Jaa, vaenlaste vastu, kui nad tahavad rüüstata meie maad.

Karl Thomas: Kes on siis teie vaenlased?

Fritz, Greete: (vaikivad).

Karl Thomas: Anna oma käsi, Fritz... Mis on selle käega, kui kuul lööb ta läbi?

Fritz: Täna väga. Moka.

Karl Thomas: Mis on su näoga, kui mürkgaas selle udustab? Kas oled õppind seda koolis?

Greete: Siiski! See sööb. Nullpaljaks. Ja siis surrakse.

Karl Thomas: Sooviksid surra?

Greete: Küsite koomiliselt. Loomulikult ei.

Karl Thomas: Ja nüüd tahan jutustada teile ühe loo. Mitte muinasjutu. Loo, mis sündis tõesti, mille juures olin ise. Sõja ajal lamasin kusagil Prantsusmaal kaevikus. Häkki, öösel, kuulsime kisa, nii, kui inimene kannatab kohutavat valu. Siis vaikus. Vist üht tabati surmavalt, mõtlime meie. Ühe tunni pärast kuulsime jälle kisa, ja nüüd see enam ei lakand. Kogu öö kisendas üks inimene. Kogu päeva kisendas üks inimene. Ikka kaebavamalt, ikka abitumalt. Kui läks pimedaks, kaks sõdurit tulid kaevikust ja tahtsid tuua sisse inimese, kes lamas haavatuna kahe kaeviku vahel. Kuulid vihisesid, ja mõlemad sõdurid olid lastud maha. Veel kord katsusid kaks. Nad ei tulnud enam tagasi. Meie ei teadnud, oli see prantslane, oli see sakslane, oli see inglane. Ta kisendas nagu kisendab imik, paljalt, sõnadeta. Neli päeva ja neli ööd kisendas ta. Meile oli see neli aastat. Toppisime endale paberit kõrvusse. See ei aidanud midagi. Siis kõik jäi valkseks. Ah, lapsed, võite kujutella, mis sääl oli?

Fritz: Siiski.

Greete: Vaene inimene.

Karl Thomas: Jaa, tüdruk, vaene inimene! **Mitte:** vaenlane. Inimene. Inimene kisendas. Prantsusmaal ja Saksamaal ja Venemaal ja Jaapanis ja Ameerikas ja Inglismaal. Sellaseil tundidel, kui, kuidas pean ütleva, on ronitud põhjaveeni, küsitakse end: Mikspärast see kõik? Mikspärast see kõik? Kas teiegi küsiksite nii?

Fritz, Greete: Jaa .

Karl Thomas: Kõigil mail urgitsesid inimesed samas küsimuses. Kõigil mail arutasid inimesed samu vastusi. Raha, maa, söe, paljude surnud asjade eest surevad, nälgivad, ahastavad inimesed, oli vastus. Ja säääl ja säääl tõusid vahvaimad rahva seast, hüüdsid pimedaid nende „Ei“ juure, tahtsid, et see sõda lõpeks, võitlesid maailma eest, kus kõigil lastel oleks hää... Meil nad kaotasid, nad võideti.

(Pikk paus.)

Fritz: Teid oli palju?

Karl Thomas: Ei, rahvas ei mõistnud, miks meie võitleme, ei näind, et tõusime ta elu eest.

Fritz: Teisel pool, oli säääl palju?

Karl Thomas: Väga palju. Neil olid relvad ja raha ja palgatavad sõdurid.

Näidendist: Hõissa, elame! (Hoppla, wir leben!)

Rootsi sotsiaaldemokraatliku partei juhid

noorsotsialistlikust liikumisest võrsund.

Rootsi parteile on tõusnud pärast sotsialismi veteraani Brantingi surma uus juhtiv meeskond. Selle põlve vaneinad mehed on pisut üle 40 aasta vanad, ja peaaegu kõik need on olnud tegevad noorsooliidus. Per Albin Hansson, kes nüüd kongressil valiti üksmeelselt partei juhatajaks, sai veerandsaja aasta eest s.-d. noorsooliidu juhatause esimeheks ja liidu häälekandja „Fram“ (Edasi) toimetajaks. Samuti on asund juhtivail koh-tadel noorsooliidus sennine ja uuesti valitud parteseekretär Gustav Möller, Social-Demokraten'i päätoimetaja Arthur Engberg, rootsi parimaid aja-kirjanikke ja parlamendi osavamaid kõnelejaid, siis veel kauaaegne noor-sooliidu juht, hää teoreetik ja „Sotsialismi ajaloo“ autor Zeth Höglund, nüüdne umbes kolmandiku parteid moodustava vasempoolse opositsiooni juht ja hulk teisi. Kongressi enam kui 300 esindaja arvukam pool on endiseid noorsooliitlasi. Noorsooliidu hästi korraldatud õpingud on kasvatand tugevate teadmistega sotsialistliku tööliiskonna, mida oli märgata ka kongressil, kus väga viljakat tööd tegid mitte üksi intelligendid, vaid samuti töölistest esindajad.

Esperanto ja töörahvas.

Kuna töörahvas kõige enam vajab rahvaste lähenemist nii tänapäeva-seil kui ka eriti tulevikkuviitavail põhjusil, peaks selguma, miks just klassi-teadlik töörahvas ei keela oma huvi esperantole. Muidugi, keegi sotsialist-likult mõtleja inimene ei või näha ainult esperanto õppimises maailma lunastust, kuid peab tunnustama esperanto hääd kaasabi rahvusvahelises läbikäimises, mille tulu juba nüüd on selge.

Enam rahvusvahelist läbikäimist sellepärast ka enam selle kerge rahvuslise abikeele õppimist. Järgnegu siin kahe proletaarliku fronti suur- kirjaniku arvamine esperantost.

Henri Barbusse ütleb internatsionalistidele:

Tahaksin väga juhtida teie tähelepanu kõige lihtsamale, kuid sääljuures mitte kõige vähem hädalisele ega kõige vähem kasulikule neist kohustest: rahvusvahelise keele levitamine. Kohe teostatav, praktiline ja inimväärselt töepärane on see. Me ju ei usu enam, et inimestel on sellaseid erinevusi, milliseid vale ja autokraatlik kuritegelikkus kaua tarvitas nende kahjuks. Ükskõik kus nad on sündinud, inimesed on südamed ja hingelt sarnased, samuti kui neil on ühesugune eluõigus ja kannatusvõime.

Siiski on nende seas, kes täidavad maailma, hirmus vaenukülva: erikeelsus. Ainult siis, kui mõte ja tundmused tõlgitsetakse kõigile arusaada- vail sõnul, need suured ühiskondlikud muutused teostuvad kindlalt ja kahtlematta.

Tähtsamad praegused keeled (millede asendamisest pole juttu) on täis raskusi oma ise-ilu tõttu. Nende raske õpitavus sisaldab otsegu vaenu õppija vastu.

Üldkeel on olemas. Tal on juba poolehoidjaid, kaitsjaid, ja ta hakkab levima. See on esperanto. Esperanto rahuldab kõik tarbed. Ta on juba tõestand oma vourused. Ta on hää vahend, lihtne ja tasakaalukas. Ärge raisake oma aega kuulates neid, kes teile ütlevad, et on olemas teine või parem.

Seltsimehed, esperanto levimine on liig aeglane, see ei vasta enam ta üldisele praktilisele kasulikkusele. On tarvis, et internatsionalistid töötak- sid kirglikelt oma südame ja vaimu kohaselt, et üldkeel saaks tõesti üldi- seks. Iga üksiku vaev ei ole suur, ent üldtulemus saab võrratu. Kes ründavad sotsiaalses võitluses, või isegi ründamatta siiski mõtlevad ja loodavad, need peavad mõnema, kordan seda, et teotsemine esperanto hääks on üks hädalisemaid, realsemaid, tähtsamaid ülesandeid neile.

Internatsionalistid, olge täiesti loogilised, mitte ainult omis mõtteis, vaid ka tegudes, ja õppige esperanto. Veel enam: korraldage gruppe ja kursusi ta õpetamiseks teistele, tihendage nende ridu, kes juba töötavad selle inimteostuse hääks. Saage selle Internatsionaali aabitsa õppijaiks ja hiljem õpetajaiks!

Maksim Gorki ütleb:

Konservatiivselt mõtlejad tõendavad kangekaelselt, et esperanto on utopia. Elav, reeglipäraselt arenev tõelisus murrab ruttamatta, kuid ikka otsustavamalt alalhoidlikkude väited.

40-ne aasta eest pidas enamik inimesi elektri energiat ketserlikuks väljamõeldiseks ja mõttetuks utopiaks; 20-ne aasta eest arvati lennu- asjandus utopiaks; telefon on ka üks neid „utopiaid“, mis on inim- mõistuse teostatud; raadio oli ka hiljuti hullumeelsus.

Kui me hästi mõtleme, siis me ei toimi halvasti. Ühise keele vaja- dus rahvusvahelisele proletariaadile rajaneb proletaarlise klassi taotluste ja eesmärkide sarnasusel.

Esperanto on — minu arvamise järgi — terve ja eluvõimeline rahvusvahelise keele loodete edasiarendamiseks. Juba nüüdki on esperantol kaunis suur kirjandus ja edukalt uuritakse teda teoreetiliselt. See töö muutub edukamaks ja kiiremaks, kui tõmmatakse ligi teadlasi-filolooge nende hulgast, kes on veendund inimkonna ühinemise vajaduses.

Õeldakse: „keel ei arene kunstlikult“.

Ma ei ole esperantist, kuid ma tean, et see kunstlik keel, arenedes käunis kiirelt, muutub täiesti loomulikuks, sest ta vastab praeguse inimeso vajadusele leida-luua ühine, kõigile arusaadav keel.

1910-al aastal minu tuttav Jakutski, Aleksei Semjonovič, rändas läbi kogu Euroopa oskamatta ühtki euroopa keelist, kõneledes ainult esperantot, — ta tegi seda, et isiklikult veenduda selle „kunstliku“ keele levimises.

Peaaegu igas linnas ta leidis esperantlaste organisatsioone, hotelle, ajakirju, kirjanduslikke teoseid, — päämiselt rikas nende poolst on Itaalia ja Vahemere sadamlinnad.

Kas saab eitada, et kõigile ühine keel annab tugeva edasitõuke kultuuri arenemisprotsessile?

Ei saa. Järelikult peab tunnustama, et on vajaline sellise keele loomine ja levitamine.

Nende ja paljude teiste suurmeestega kõneleb kaasa see, et just esperanto keeles on juba suur ja järjest täienev sotsialistlik kirjandus, ning esperanto mõistmine eriti väikerahvaste seas võimaldab klassiteadvuse arenemist. Ning pole vist kaugel aeg, mil rahvusvahelised töölisorganisatsioonid võtavad selle keele läbikäimiskeeleks.

H. A.

Militarismi vastu

Üks aasta keskkoolide õpilaste militariseerimist.

Läinud sügisel algasid üle riigi sõjalised õppused kõigile keskkoolide meesõpilasile. Et keskkoolide nooremad õpilased on 13—14-aastased, siis õppusi võib vaadelda laste militariseerimisena. Mõned „tõsised hääled“ on nõudnud õppuste laiendamist algkoolidessegi.

Need õppused tähendavad kogu maa, eriti tulevase intelligentsi meelsuse militariseerimist. Sõjaline kasvatus lapseaast pääle mürgitab noorte hingi ja tekitab üldise arvamise, nagu inimese tapmised oleksid normaalsed nähtused.

Tuletame meele keskkooliõpilasile, et uueaegne sõda ei ole kuidagi „isamaa kaitsmine“, vaid sõdu organiseerib suurkapital, et lüüa profiiti rahulikkude ja töötavate rahvaste tapmisest. Kui väikeriikides militariseeritakse rahvahulkade meelsust, siis sellest võib tulla kasu ainult suurriikide kapitalile: tarbekorral osatakse lükata sõjakeeru esimestena väikeriigid.

Meie ei saa takistada sõjalist õppust koolides ega väljaspool kooli, küll aga hüüame kolinoorsoole: tooge kaasa sõjalisist õppusist sõja vihkamine, õppige tundma oma vaenlast — militarismi —, et seda edukamalt võiksite pärast võidelda selle vastu!

Keskkoolide direktorid õpilaste militariseerimisest.

„Sõdur“ on mobiliseerind mõned koolidirektorid, kes peavad tunnustama sõjalist õppust. Paistab silma, et iga tuulega (nii Saksa okupatsiooni ajal keiser Wilhelmi elulookirjutaja, nüüd kaitseliidu esikirjanik-laskur) allavett purjetav Tallinna reaalgümnaasiumi inspektor Ernst Peterson pooldab sõjalist õppust — nii kaua kui Eesti vabariik on talle kasulik! Dir. N. Kann arutab välispoliitikat ja leiab, et Eesti iseseisvus ei olevat kindlustatud Rahvasteliidult, sellepärast olevat vajaline ka sõjaline õppus koolides. Ja usuteadlane L. Raudkepp, kes on harjund õigustama sõdu kristliku ilmavaate seisukohalt, hindab nüüd nulliks oma ristiusu, öeldes: „Meie sõjalist õppust kannab enesekaitse idee, millele ei saa ükski vastu vaielda (vt. näiteks Matteuse evangeelium 26, 52), kes seisab reaalelu pinnal ja ei kipu utopia mõlgutusse. Utopia ei toida, vaid lahjendab!“ Ennäe „idealiste“, kes ühendavad isegi moodsat pedagoogikat militarismiga! Ning nende sabas Vene valgete kindralite endine palgaline kindralmajor J. Tõrvand kõneleb v a b a s t I s a m a a s t, mida vist on kaitsnud Deniikinid ja Koltšakid! Raske on leida mehi, kelle kõht ei oleks ta jumal ja kes ei oleks müüdavad!

Parempoolsete mõõgatärastamise vastu.

„Suomen Sosialidemokraatti“ avaldas ühe sotsialistliku rahvaesindaja avaliku küsimuse haridusministrile, mis kõlab nii:

Viimasel kuul meie maa kodanlus on pidand röömupühi kodusõja kurbade mälestuste pärast. Ses pidutsemises kodanluse menetelu on läinud üle vabariigi kodaniku mõiste. On kutsutud auvõõraks Saksa fashistikindral, kodusõjaaegne tööliste tapja von der Goltz. Ajaleheteated kõnelevad, et muuseas Hankoniemes koolilapsedki on kamandatud spaleerideks meie maale kahju toonud fashistikindralile. Et kaasas on olnud sellastegi vanemate lapsi, kes ei tervita seesugust härrat meie maa auvõõrana, siis esitan härra haridusministrile järgnevad küsimused:

1) Kas härra minister kiidab hääks, et algkoolide eri parteidesse kuuluvate vanemate lapsi tarvitatakse spaleerideks võõra maa fashistikindrali auks?

2) Kas minister tahab võtta tarvitusele mingeid abinõusid koolinoorsoo sellase tarvitamise takistamiseks?

3) Kas härra minister võtab midagi ette nende karistamiseks, kes on kuritarvitand oma seisukohta kamandades ja sundides lapsi sellaseisse paraadidesse, mis on osale laste vanemaist kurvad mälestused ja osa vanemaid on kaotand sama auvõõra tegevuse tõttu oma elu

Soome seltsimees on esitand küsimused mõnes kisendavas asjas, Kui palju sellaseid küsimusi võiks heita parempoolsete vägivalla vastu noorsoo kasvatamises!

Kiri maalt

Armas seltsimees!

Tead, olen juba ligi kaks kuud maatöoline. Ülemineval suvel omandatud maatööoskus on juba rohkesti suurenenud, oskan tarvitada oma jõudu juba päris maameeste sarnaselt. Tööpoisiks palgatud, olen täiesti sulase eest väljas.

Aga pöörasid on tööolud maal. Tõsi ju on, et igas talus ei töötata päikese tõusust loojaminekuni, kuid tegelik tööaeg kestab siiski 14—15 tundi. Üksikuis taludes tõustakse hommikul juba kl. 4 ja 5 ajal, ning kaks vaheaega maha arvatud, läheb töö umbes kl. 9-ni. Minul oli lepingus kindlaks määratud 11-tunnine tööpäev, ja minu peremees ei ole ka enam töötand. Kuid heinaajal tahetavat siiski päeva pikendada.

Palgatöölised ei ole keegi asetand nõudeid tööpäeva pikkuse suhtes. Küll aga kardetakse ilma tööta jäämist — tööta inimesi on maalgi liiga palju. Eriline rahvas on kehvad asunikud: nende maad on suuremad kui nad jõuavad harida oma 2—3-liikmelise perekonnaga, ja sellepärast töötab kogu perekond ühegi puhkepäevata ning juba 10-aastased lapsed teevad ülejõu käivaid töid. Väiksemis „käsitöölise“ taludes ongi naine ja lapsed ainukesed põllutöölised, kuna mehed käivad turbaid kaevamas, ehitustööl ja mujal. Mulle näib, laste tööjõu kasutamine on nii suur, et meie seltsimehed peaksid pöörama sellele tõsist tähelepanu. Noorte kaitset oleks vaja hakata teostama mitte üksi palgatöölise, vaid ka talu- ja asunikku laste suhtes.

Aga viletsus kehvade asunikku, popside ja käsitöölise seas ei ole vähem kui linnatöölisest seas. Alatoitus ja vilets korter, meeste seas on levind joomine. Ja pole ime — see on ka ainuke meelegaletutus. „Vaeste patuste alev“ ulatab maalegi.

Aga nüüd minu organiseerimistööst. Tulin ju siia nurka õieti sms. S. kutsel, S. ise elab siit 8 klm. eemal ja töötab metsatöölisena. See on kena poiss, 17-aastane, kes on võinud käia koolis ainult 4 aastat, kuid kes oma loomuliku mõistuse poolest on väga arenend. Ta oli kogund enda ümber läind sügisel kümnekond noortöölise, ka noori asunikke (kaasa tõmmatud on isegi paar plikat), ja nendega on loond üsna kindla ühingu. Liidust saadud juhataste järgi on õpitud rohkesti, ja kõnelda võib nendega kui veendund sotsialistidega. S. abiga olen leidnud veel terve hulga uusi kaastöötajaid, kellega oleme teinud kolmel pühapäeval koosolekuid metsas. On kindel, et praegune 22-päälise hulk jääb püsima ka tulevaks aastaks, ja võib olla, sellest tuleb veel kõige võimsam maaühing.

Ühe popsi vormilisel algatusel, kuid minu ja sms. S. tagatõukamisel on aumas siia maatöölise ühing, kuid sellest kirjutan pikemalt sms. P-le.

Yäda on, et puudub eestikeelne sotsialistlik kirjandus. Olemasolev on kõik läbiloetud (talvistel liigetel), on kasutatud hoolega „Rünnakut“ ja „Rahva Sõna“, niipalju kui neist võib saada teoreetilisi teadmisi.

Anna edasi mu tervitused „Rünnaku“ toimetusele — esimeseks maiks ilmud number meeldis siin väga. Ma arvan, pääle S-le saadetavate numbrite võiks läkitada mulle paarkümmend uut numbrit, need võib kindlasti edasi müüa. Kas ilmub pea?

Loodan varssi kirjutada — ja hilissügisel tagasi tulla linna. Küll siis näeme tihemini? R. V.

Kas keegi Liidu juhatuse meestest või linna ühingu noortest ei saaks meid külastada siin ühel pühapäeval. Siis tuleks teatada aegsasti. — Lõunavaheaeg lõpeb — ole tervitatud!

Sõja, revolutsiooni ja reaktsiooni mälestiste kogumisele.

Toimetusele on tulnud ühelt vanalt seltsimehelt järgmine kiri:

„Kümne aasta eest algas Saksa okupatsiooniga suur tööliste tagakiusamine, mida ei teostanud ainult Saksa sõjaväevõimud, vaid ka omad kodanlased (maal taluperemehed ja mõned mõisateenijad). Samasugune terrori laine käis üle Eesti 1918. a. sügisest pääle sõja ajal, kui töötasid väljakohtud, pussitasid Soome vabatahtlikud ja ässitasid kättemaksu ning märkisid „punasteks“ oma isiklike vastaseid kohalikud jõukamad elanikud.

Oleks aeg koguma hakata mälestusi iseseisvuse võitluspäevilt teisest küljest, valgustada terrorit, mida on tunda saanud töörahvas mitmesuguste võimude poolt.

Soome partei keskkomitee moodustas juba mõne aja eest ajalookomitee kodusõja uurimiseks. Ootame oma partei keskkomiteelt juba kaua sedasama, aga ikka veel asjata. Aja jooksul aga faktid ununevad või neid on raske kontrollida.

Kui partei keskkomitee ei peaks jõudma seda asja teostada, kas ei oleks noorsotsialistidel võimalik selles asjas algatust teha?

Vana ja väsind seltsimees.“

Õmalt poolt loodab toimetuski, et Partei Keskkomitee algataks kodusõjalise terrori uurimise. Kui aga keskkomiteel ei peaks olema jõude selleks pühendada, oleme nõus mälestiste kogumist algatama ning otsima võimalusi ka nende kriitiliseks läbitöötamiseks. Avaldame seltsimeestele järgmises „Rünnaku“ numbris juhatuskirja mälestiste kogumiseks ja oleme juba ette tänulikud kõigi sõja- ja poliitilise terrori faktiliste andmete eest. Kuid meie arvates ei tohiks jääda kõrvale ka revolutsioonilise liikumise andmete kogumine.

Meie organisatsioonid

Eesti Noorsotsialistliku Liidu II kongressilt.

Kongressi töö tulemusi kokkuvõttes peab tunnistama, et see sisuliselt paremini õnnestus, kui seda vast varem oodata võis. See on tunnusmärgiks, et meil noorsotsialistlik liikumine sammub kindlat arenemise teed. Selles teadmises tahame endi tööd ka tulevikus jätkata.

Eriti elavaid vaielusi kutsus kongressil esile vahekorra küsimus teiste noorsoo organisatsioonidega, mis lõppesid üksmeelse kokkuvõttena järgmises resolutsioonis:

Noorsotsialistide suhe teiste noorsoo-organisatsioonidega.

Tänapäeval karedad majanduslikud olud määravad miljonite proletaarlaste elamistingimused. Varandusega rahvaklassid mõnulevad külluses ja vaimuvaeses priiskamises, proletariaat kannatab häda, viletsust, nälga ja tööpuudust. Tööprotsessi rusuvus hävitab suurte rahvahulkade keskelt püüu tihedama vaimuelu järele ja hävitab töörõõmu.

Sellest rahvahulkade kurnamisele rajatud ühiskonnast proletariaat otsib väljapääsu sotsialismis, mille ta saavutab revolutsioonilise klassivõitluse teel.

Noorproletariaat, noorsotsialistid, liituvad ihu ja hingega selle võitlusega tuleviku sotsialistliku maailma eest. Noorsotsialistide ülesandeks on tuua sellesse liikumisse uut elevust ja töörõõmu. Sotsialistlikule liikumisele teadlikke võitlejaid ette valmistades noorsotsialistid püüavad juhtida uuesti revolutsioonilis-aatelisele pinnale praegust klassivõitluse ja revolutsioonilise ideoloogia radadelt ikka rohkem ja rohkem oma lõppsihst kõrvale kalduvat sotsialistlikku liikumist. Noorsotsialistid tunnevad päälle selle, et ükski poliitiline ja majanduslik klassivõitlus sotsialismi teostamiseks meid ei rahulda. Uus ilm vajab uusi inimesi. Tahame saada uuteks inimesteks, tõelisteks sotsialistideks tahame saada.

Seda võitlust ja meie sügavamat püüdu takistab kodanline ühiskond kõigis omis mitmekesisel mõjutusel, millistest proletaarlikul noorpõlvel kõige päält tuleb seista silm-silma vastu kodanlis-rahvuslike ja kristlike noorpõlve organisatsioonidega. Kodanliste noorpõlve organisatsioonide aatelage ja vana kapitalistliku ühiskonna alalhoiule rajatud ideoloogia surmab neisse eksivais noorproletaarides revolutsioonilise klassivõitluse vaimu.

Sellepärast noorsotsialistid üheks oma ülesandeks peavad terava ja sirgejoonelise võitluse kodanliste noorsoo-organisatsioonidega, nagu näiteks ÜENU., kaitseliit, kristlike noorte meeste ja naiste ühingud, skoudid jne., mürgitagu need noori proletaare kas erapoole, maru-rahvusliku, militaristliku või kristlik-kirikliku lipu all.

Noorsotsialistid tervitavad suure häämeele ja rahuldustundega kõiki noorpõlve klassivõitluse ideoloogiast suunatud püüdeid, mille eesmärgiks nagu noorsotsialistlikul liikumiselgi, kasvatada uue maailma tarvis uusi poliitilisi inimesi, ja heitluses sotsialistliku ühiskonna eest pidada ausat ning proletariaadi ühtekuuluvuse mõttest juhitud võitlust.

Põhjamaade noorsoopäevad Helsingis 1930.

Soome sots.-dem. töölisnoorsoo liidu kongress võttis vastu järgmise liidu juhatase ettepaneku:

Liidu juhatus korraldab 1930. a. suvel Helsingis Põhjamaade noorsoopäevad, mille osavõtjaks kutsutakse oma liidu liikmed ja Rootsi, Daani ning Eesti liidud. Pääle selle saadetakse kutsed teistelegi Sotsialistlikku Noorsoointernatsionaali kuuluvaile liitudele.

Soome sots.-dem. töölisnoorsooliidu kongress.

Suvisteil peeti Helsingis meie Soome vennasliidu kongress, millest võtsid osa 62 osakonda ja 11 maakonnakomiteed.

Külalisi oli tulnud Rootsi vennasliidult ja Saksa ametiühingulise noorsooliidu poolt. Tervitusi ütlesid veel Norra töölispartei juht Martin Transmael ja Ametiühingute esimees Jens Teigen ning Eesti sotsialistlikud naised, kes olid parajasti ekskursioonil Helsingisse.

Kongress saatis tervituse parteiveteraanile N. R. af Ursin'ile ja praegu maapaos elavale endisele parteijuhile Oskari Tokoi'le. Samuti kongress protesteeris kommunistide vangistamise vastu. Protestis öeldakse: „Kui vangistamise ülesandeks on võidelda teatud ilmavaatepropaganda vastu, siis valitsusvõim on tarvitand sel juhtumil võitlusviise, mis oma loomult ei tee au demokraatlikule kultuurriigile.“

Tähtsal kohal päevakorras oli noorsookaitse küsimus, kus ühineti S. N. Internatsionaali nõuetega ja otsustati pidada tugev võitlus vanade parteiseltsimeeste kaasabil nende teostamiseks. Liidu selgitustöö alal otsustati peale muu:

Liidu organiseerimiseks peetakse ametis organisaator, võimaluse korral alaline. Organisaatori palkamisest võtavad osa ka need maakonnad, kus organisaator töötab.

Liidu juhatus avaldab lendlehti ja agitatsioonbrošüüre, mida osakonnad võivad tarvitada oma selgitustöös, samuti juhatus annab osakondadele agitatsiooni juhtnõore ja aitab eeskavadega.

Karskuskasvatustööks soovitatakse Liidu osakondadel astuda sotsiaal-demokraatliku karskusliidu liikmeks.

Igal astal korraldatakse selgitusnädal, igas detsembris kirjandusnädal. Eriine tähepanu pöördi ametiühingulisele tööle, millest noorsotsialistid võtku innukalt osa.

Kongressil valiti uueks liidu esimeheks Arvi Hautamäki, Töölis-haridusliidu organisaator, sekretäriks K. Kukkonen (endine).

Sellel kaks päeva kestnud viljakal töökongressil võis panna tähele mitte üksi tugevasti organiseeritud noorsotsialistlikku liitu vaid ka vanade

seltsimeeste hoogsat kaastööd. Vanad parteimehed ei esinenud mitte üksi kongressil kõnede ja tervitustega, vaid nad olid olnud agarad kaasa aitama ettevalmistavas töös, eriti mis puutus noorsoohooldamist ja ametiühingulist liikumist.

Hollandi noorsotsialistid.

Tänavukevadisel kongressil (4. märtsil) otsustati ühiselt partei ja ametiühingutega moodustada noorsoo kaitsekomitee, kelle ülesandeks jääks noorsookaitse programmi elluviimine, täiendamine ja muud selletaolised tööd.

Samal kongressil moodustati ka komisjon ühingute töökorraldamiseks, millel on üldkultuurilised ülesanded (muusika, kõnekoorid, rännakud jne.).

Maa- ja tööstusnoortöölised Austrias.

Lihavõttel peetud Austria noorsotsialistide liidu kongressil sm. Proksch esitas maanoortöölise kaitseprogrammi, millest siin järgnevad tähtsamad punktid:

Uue maatöölise seaduse loomine, silmaspidades eriti maatöölisnoori.

14—18-aastaseile põllu- ja metsatöös olevaile noortele kindlustada küllaldane puhkus palga edasijäämisega.

Suur- ja keskmaapidamiste aasta keskmine tööpäev ei või olla üle kaheksa tunni.

Võimaldada kõigile noortele õppimine põllutöö ja metsanduse koolides.

Kortrid peavad vastama tervise ja kõlbluse nõudeile. Noored olgu majutatud sugupoolte järgi eraldi.

Noori 18. eluaastani ei või kasutada öötöök.

Keeld pakkuda alkohoolseid jooke (ka kodusel viisil) noortele.

Kehalise karistuse keeld.

Noorsooinspektori ametissepanek, kelle ülesandeks oleks valvamine seadusliku kaitse järgi.

Keeld töötada noortel viinatehases ja viinakeldrites.

Sm. Kimml esitas järgmised miinimumnõuded noorsookaitsest:

Tööliste päevaõppuste korraldamine täienduskoolides.

Sunduslik täienduskooli sissesäädmise noortele abitööliste.

Kõigi täienduskooli kulude kandmine tööandja poolt.

Neljanädalase puhkeaja elluviimine.

Noorte hoolekanne ja vastavate allikate leidmine.

Koolisunduse pikendamine kooliaasta lõpuni, milles neljateistkümnes eluaasta on täitund.

Tööõpilaste senati ellukutsumine.

Mõlemad ettepanekud võeti kongressil vastu ja Austria tugev sotsiaaldemokraatia tahab teostada need programmid.

Töölisnoorsoo liikumine Ungaris.

Ungari töölisnoorsooliikumisel on selja taga juba umbes kolmekümneaastane minevik, kuid Horthy vägivalla all noorsooliikumine on raskemas seisukorras, kui kunagi varem. Kaks aastakümnet kestnud häälekandja „Noortööliline“ (Az Ifjúnok) ühendas liikumist, kuid valitsus sulges selle „noorsoo sotsialistliku mürgitamise“ pärast ega ole lubatud asutada uut.

Kuna valitsus keelab järjekindlalt igasuguse sotsialistliku võitlustöö, noorsooliikumine piirdub kasvatus- ja haridustööga. Läind aasta lõpus toimus 15 osakonda 3081 liikmega, kuid käesoleva aasta aprilli lõpus juba 22 osakonda 3800 liikmega. See on kiire kasv! Liidu osakondade liigeteks

on päämiselt mitmesuguste ametialade õpilased, kes suuremalt osalt saavad oma meistritelt korteri ja toidu ning sellega ka nende tugeva kontrolli all.

Tööõpilaste olukord Ungaris on väga raske — säädusepärast 12-aastaseid õpilasi võib pidada töös 12 tundi ja 13-st aastast alates 13 tundi päevas, kusjuures on harilik veel pühapäevatöö. Tänavu kevadel parlamendi sotsiaaldemokraatlik rühm esitas õpilaste kaitsesääduse, mille saatus on otsustamata. Kuid kõigile raskustele vaatamata ungari noortöölised valmistuvad parema tuleviku kättevoitmiseks.

Ametiühingute internatsionaal ja noored.

Edasiõppimine noortele. Töölisnoored ametiühingusse! Sotsialistliku noorsooliikumise ja ametiühingute noorte osakondade koostöö.

12. ja 13. juunil oli Amsterdamis Rahvusvahelise Ametiühingute Liidu noorsoo- ja hariduskomitee istung R. A. L. sekretäri Sassenbachi juhatusel kõigi liigete osavõtul, nimelt Hicks (Inglismaa), Hansen (Daani), C. van der Lende (Hollandi), P. van Maldere (Belgia), W. Maschke (Saksamaa) ja J. Praček (Tšehhoslovakkia), külalisena Kimmli (Sotsialistlik Noorsoo-internatsionaal). Istungil võeti vastu järgmine resolutsioon:

Euroopa mais suuremal osal kasvavast noorsoo teenistustegevus algab 14. eluaastaga, tihti veel varem. Aastad 14. ja 18. vahel on eriti kaalukas ajajärk inimorganismi arenemises. Selle tagajärjel on tunnustatud üldiselt, et noorte tööjõud vajab suuremat kaitset kui täiskasvand tööliste oma. See teadvus aga ei ole mõjustand küllaldaselt nüüdisaegset noorsookaitse säädusandlust.

Päale mainitud bioloogiliste põhjuste veel teised kaalukad asjaolud kõnelevad noorte teenistustöö piiramise poolt. Meie tehniline epook asetab igale inimesele väga komplitseeritud olukorra; kultuurihüvede hulk, mille iga inimene, eriti kasvav, peab omandama ja sisemiselt ümbertöötama, on määratult kasvand ja kasvab alaliselt edasi. Sellest tuleb, et tänapäeval hulgale noortest osaks langev kooliaeg (kõige enam 8 aastat) on saand ebaküünilivaks. Noor inimene peab end harima edasi ka pärast 14. eluaastat, millal ta asub teenistustõesse, nagu see paljudes mais on võimaldatud edasiharimis- ja kutsekoolidega. Selleks tarvitatava jõukulutuse noored peavad võima säästa teenistustöös (lühem tööaeg).

Tänapäevane intensiivne tööviis lõhub palju suuremal määral inimeste elujõudu kui näiteks varasemas käsitöös. Niikaua kui noored peavad toimima teenistustöoga vanaduses, kui nende kehaline ja vaimne küpsus veel ei ole saavutatud, ainult eriliste noorsookaitse abinõude varal takistatakse nende jõudude varast kuritarvitamist.

Rahvusvahelise Ametiühingute Liidu, Sotsialistliku Töölisinternatsionaali ja Sotsialistliku Noorsoo-internatsionaali asetatud minimaalnõuded töötava noorsoo kaitseks annavad aluse hädavajalisemaiks säädusandlikeks abinõudeks lähemas tulevikus. Minimaalnõuded on:

- 1) Palgatöö keeld lastele alla täit 14 eluaastat.
- 2) Algkoolisundus palgatöö loa alguseni.
- 3) Sundusliku edasiharimiskooli (kutsekooli) teostamine 18 eluaasta lõpuni.
- 4) Kaitse laiendamine õpilastele, noortöölistele ja noortele ametnikele 18. eluaasta lõpuni.
- 5) Töönädala ülemmäära kindlaksmääramine 48 tunnile, sekka arvatud ka õpingud ja koristamiseks määratud aeg.
- 6) Pühapäeva töörahu algus laupäeva lõunal või ühe vaba pärasdõuna kindlustamine nädalas.
- 7) Öötöö keeld noortele.
- 8) Vähemasti kolmenädalane maksetav puhkus palgatööl olevaile noortele (kaasa arvatud õpilased) alla 16 aasta ja kaks nädalat 16—18-aastastele.
- 9) Hoolekanne, toetamine ja haridus tööta noortele.
- 10) Kutsehariduse korraldamine töövõtjate organisatsioonide „üheõiguslikul kaasamõjumisel.“

*

Eelolevas miinimumprogrammis on eriliselt aktuaalne sundusliku kutselise edasiharimise kooli teostamine. Algkoolist ülekasvand noorsugu peab, kui ta ei siirdu teistesse koolidesse, alluma edasiharimiskooli sundusele. See maksev ka maatoös. Kutselised edasiharimiskoolid peavad olema riigi või omavalitsuse ülalpeetud. Vabrikute ja töökodade erakoolid võivad olla asutatud ainult riikliku loaga ja alluvad riikliku kontrollile. Tööliskond peab mõjustama nende erakoolide tegevust, et hoida ära nende koolide kasutamist ettevõtjate poolt klassivõitluses. Õpiaeg kuulub tööaega, ja seda täiendatakse õpitöökodades. Puhkepäevil kui ka õhtuti õppust ei ole. Õpilased alluvad alalisele arstlikule kontrollile. Koolitööst osavõtmise eest vastutab tööandja. Edasiõppimise tõttu noorte tööpaik ei või kahaneda. Noortele õpetus peab olema maksuta — riigi, omavalitsuse ja tööandjate kulul.

Et kergendada noortele kutsevalikut, tuleb nõuda kutsevaliku nõuandepunktide laiendamist.

*

Ametiühingud olgu alalises ühenduses noortega. Sellepärast on vajaline noorte organiseerimine ametiühinguisse. Kus ei ole loodud erilisi noorte osakondi ametiühingute juure, see on sotsialistlikkude noorsooühingute ülesanne. On soovitatav soe koostöötamine ametiühingute noorte osakondade ja sotsialistlikkude noorte ühingute vahel.

Tänapäevane noorpõlv osutub rõõmustavalt elavat huvi sportlikule tegevusele, millega on takistatud paljud kehalised ja vaimsed kahjud, näiteks joogikohtade ja tantsulokaalide külastamised. Tuleb hoolitseda sellest, et sportlikku tegevust jälgitakse sotsialistlikes raames.

Kõigis organisatsioones peab tekkima teadvus, et nii noorte kui ka kogu organiseerunditööliskonna huvid teevad vajaliseks suure aktiivsuse kasvava põlve hääks.

Noorsotsialistliku Liidu juhatuse tööst.

Liidu juhatus on asund õpiringide kavade koostamisele. Sügiseks valmivad mitmed kavad sotsialismi käsitlemiseks, samuti on teoksil noorte töökaitse ja kirjanduse õpiringi kavad.

On astunud samme eestikeelse sotsialistliku kirjanduse kirjastamiseks, mis osutub hädavajaliseks õpiringide töö juures. Võib loota, et sügisel ilmub mitmeid vähemaid põhjanevaid teoseid sotsialismi teooria kui ka noorsotsialistliku liikumise alal.

Eelolevaks aastaks tekib sellega soodsamaid võimalusi noorsotsialistlike ühingute töö süvendamiseks kui eelmisel aastail.

Sotsialistlikud õpetajad kaasa töölisnoortega!

30. juunil ja 1. juulil peeti Tallinnas esimene Balti riikide sotsialistlike õpetajate nõupidamine, millest võttis osa ka Eesti Noorsotsialistliku Liidu esindaja. Nõupidamistel otsustati: 1) tuleb luua ühendus sotsialistlike õpetajate vahel nii igas riigis kui kogu Baltimais ka sotsialistliku kasvatustöö edukamaks teostamiseks, 2) sotsialistlik kasvatus noorte seas tuleb alata võimalikult vara vastava ea kohaste meetoditega, 3) sotsialistlikud õpetajad olgu kontaktis sotsialistlike noorsoo-organisatsioonidega, 4) võimaluse korral tuleb luua töörahva keskkool (nagu juba on tehtud Riias), 5) sotsialistlikud õpetajad töötaga kaasa sotsialistliku laste- ja noorsookirjanduse loomiseks.

Kuna Leedus fašistliku diktatuuri tõttu sotsialistlik tegevus on surutud pöranda alla, Eestis ja Lätis õpetajad ärgu lasku teha endale takistusi tehes sotsialistliku ilmavaate kasvatustööd, mitte aga vahetades seda parteitaktilise poliitikaga.

Balti riikide õpetajad kooli militariseerimise vastu!

28. ja 29. juunil peeti Tallinnas Balti riikide (Eesti, Läti, Leedu) õpetajate kongress, millest võttis osa 355 Eesti, 70 Läti ja 40 Leedu õpetajat. Tähtsaimaks päevakorra punktiks osutus dr. A. Audova kõne „Rahvuslik kasvatus ja üleilmise rahu püüded“ (kokkuvõte ilmus „Rahva Sõna“ 147. nr-is) ja läbirääkimised sellele. Keegi ei vaielnud vastu kõneleja väidetele, et kooli militariseerimine on lubamatu, ja ühel häälel võeti vastu järgnev resolutsioon:

„Tunnustades sõda suurimaks paheks ja sellepärast protesteerides igasuguse kooli militariseerimise vastu, kongress kutsub Eesti, Läti ja Leedu õpetajaid aktiivsele võitlusele sõja vastu, kasvatades noorsugu mitte sõjaks, vaid rahulise kollektiivse kultuuriloomingu jaoks.“

Olgu märgitud, et kongressist võtsid osa kõik Eesti õpetajate organisatsioonid ja suur enamik Läti ja Leedu organiseeritud õpetajaskonda.

Nii Eestis kui Lätis, kus keskkooliõpilasi „kasvatatakse“ sõjaliselt koolides, ja Leedu, kus see „ettevalmistamine“ on kaitseliidu käes, selle resolutsiooni põhjal organiseeritud õpetajad on kohustatud võitlema militaristliku meelsuse vastu positiivse kasvatustööga.

Märkeid klassivõitlusest

Mõned Marxi õpetuse vastukarva-seletajad on väitnud, nagu majanduslik areng ise endast viiks maailma sotsialismi sülle. Keegi ei salga, et maailma majanduslikul arengul on väga tähtis koht klassivõitluse alusena ning et majanduslik areng võimaldab ka sotsialismi. Kuid eksivad muudugi need, kes usuvad võidavat jätta kogu areng „jumala hoole“ ning, kes-teab, usuvad isegi sotsialistide osa esialgu tugeva kapitalismi kasvatamises. Mitmesuguste sotsialistide ühendamiseks loodud „Inauguraaladressis“ Marx ütleb: „Üks tulemuste element on töölistel: nende suur arv. Aga mass langeb vaekausile ainult siis, kui organisatsioon teda ühendab ja teadvus juhib“, nimelt teadvus, et revolutsiooniline klassivõitlus on ainus proletariaadi vabanemise ja iga klassivalitsuse kaotamise abinõu. Ja oma kirjas Kugelmannile (28. III 1870) Marx ütleb, et Inglismaa on maa, mis saab vist sotsiaalse revolutsiooni kangiks, kuna Internatsionaalil just sääl on suur mõju. „Inglasil on kõik vajalised materiaalsed eeltingimused sotsiaalseks revolutsiooniks. Mis neil puudub, on üldistumise vaim ja revolutsiooniline hing. Ainult päänõukogul on jõudu neid mõjustada ja sellega kiirendada sellel maal tõelist revolutsioonilist liikumist.“

Mis puutub Marx'i antud õpetusse, siis just „Inauguraaladressi“ puhul on püütud ka seletada, nagu püütud oleks sotsiaalseil reformel. Muudugi sotsialistlik tööliikumine algusest päale on annud suure kaalu töörahva kättevõideldud reformidele. Reformidel aga on väärtust mitte seevõrra, kui nad parandavad iga üksiku töölise isiklikku hüvangut täna või homme, vaid mil määral nad kindlustavad töölikklassi võitluseks sotsialismi eest. Kui võitlusele lühema tööpäeva eest on pühendatud väga palju tähelepanu, siis sellepärast, et lühem tööpäev võimaldab tööliste eneseharimise ja ajakulutamise oma organisatsioonidele. Kui tänapäeval eriti ametiühingulises liikumises on väga tähtis paik kollektiivlepinguil, siis sellepärast, et iga üksik tööline oleks osa oma kaaslasist, nende kaitse all, kuid ka nende eest võitlemas. Sedalaadi reforme on suur hulk, mille kättevõitmiseks peab kulutama mõnikord väga palju jõudu, kuid mis teevad tugevamaks töölikklassi tervikuna.

Ei ole aga võimalik sotsialistliku partei töö teadvuse kasvatamist töölikklassis, et on vaja võidelda kodanluse võimude vastu, ei ole võima-

lik sotsialistlik selgitustöö töölisklasside ilma et asetataks igasse töölisse töölisklassi ühtekuuluvuse ja sotsialistliku lõppsihi taotlemise tunne ja tahe.

Üks viimaste aegade paremaid sotsialismi teoreetikuid, Viini professor Max Adler ütleb: „Sotsiaalse revolutsiooni mõte on see, mis vahenditult elujõulisemana ja ikka kaasaegsemana teeb sotsiaalsed reformid, ühistegelise organiseerumise ja poliitilise võimuvallutamise sotsialistliku liikumise tõelisteks elementideks. Ainult rahvahulkade kasvatamine klassivõitluse vaimus riigi ja kapitalismi vastu laseb ilmuda võimuvõtmist riigis tõelisena jõujuurekasvuna proletariaadi sotsiaalseks ülesandeks — klassivõimu kaotamiseks. Ilma revolutsioonilise kireta ja proletariaadi sisemise võõrastuseta riigipoliitika vormidele ja sihtidele iga töölisklassi mõju suurendamine nüüdses riigis viib ainult selle poole, et teha end enam ja enam kodanluse poliitilise ökonomia vangiks selle asemel et saada ta võidurikkaks murdjaks.“

Töölisklasside kasvatamine klassiteadvusel rõhutab kõige pealt klasside vastolusid, proletariaadi erinevust kodanlusest. Osavõtt koalitsioonivalitsustest, koostöö radikaalsete kodanlastega ja üldse igasugune leplik poliitika paneb tahtmatult arvama, nagu vahemaa kodanlusest töörahvani oleks vaevalt märgatavalt väikene. Kuid töölisklassi revolutsioonilise kasvatusel ei või lubada, et sotsialistide koostöö kodanlusega areneks näilisekski sõpruseks. Töölisklassi tulevikule on küll suure väärtusega reformid, kuid üksi need, mis kindlustavad tulevikuks revolutsiooni võite.

Praegune töölisklassi noorem põlv peab kasvama kindlas teadvuses ühtlase töölisklassi võitlussihtidest selles võltsimatus revolutsioonilises meelsuses, mis iseloomustab rahvusvahelise sotsialismi esimesi aastakümneid.

Meie kirjanikud.

Ernst Tollerist on juttu meie ajakirja s. a. esimeses numbris, kus temalt on ilmud ka võimas koordeklamatsioon „Proletariaadi päev“. Draama „Hõissa, elame!“, millest siin avaldame katke, on võetud Tallinna Töölis-
teatri repertuaari ja ilmub lavale tuleval talvel.

Uuno Kailas on soome noorem kirjanduspõlve andekas luuletaja.

„Kullervo mässi“ mõistmiseks olgu öeldud: Soome rahvuseeposes „Kalevalas“ esineb noor kangelane Kullervo Untamo perenaise orjana. Perenaine ei taha sõtta oma karjapoisist orja ja paneb sellele kaasa kaku, mille sisuks on kivi. Kättemaksuks Kullervo kutsub hundid ja karud, kes murravad Untamo kariloomad, ja ajab siis metsalised lauta. Hundid murravadki ihnsa ja tigeda perenaise, kui see tahab minna lüpsma loomi.

Soome töölised peavad lugu muinasjutulisest Kullervost, kes ürgaegsena võitlejana oma orjastaja vastu on eeskujuks uneaegsele töölisklassi võitlusele.

Kirjandusest

Looduse Universaal-Biblioteegi senni ilmud numbrites seas on mõndagi, mida võiksid lugeda noorsotsialistidki. Esimeses joones suure tshehhi kirjaniku Jaroslav Hashek'i seiklusromaan „Vahva sõdur Shveik“. See romaan on äratand tähelepanu kogu maailmas just sellega, et ta naerab välja sõjaväelise korralduse ja kogu poliitilise elu Austrias (või samaväärselt ka ses riigis, kus elab lugeja!). Uuel lugemisel tekib ikka ja ikka uusi ja sügavaid mõtteid. Tõlkinud on ilmumist jätkava teose Bernhard Linde. Sarnasena olgu mainitud ka J. V. Gregri „Latvia kuningas“ (tõlk. K. Aben), mis on nagu Eesti olude naermine — on ju Eesti ja Läti küllalt sarnased maad. Siin on inglise kirjaniku John Galsworthy „Esimene ja viimane“, mis käsitleb kodanlise „hää“ seltskonna moraalselt lagunemist; soome kirjaniku F. Sillanpää „Hildu ja Ragnar“, milles avaneb proletaarliku tütarlapse kannatatavate ülekohtute rida, ja need viivadki ta enesetapmisele; Henrik Ibseni mitmeti mõistetav „Rahvavaenlane“; noore inglase Aldous Huxley „Richard Greenow' jantlik lugu“ laseb heita pilku maailmasõjaaegsesse sõjavastasesse liikunrisse. See seeria tutvustab lugejat suuresti Euroopa väärtusliku kirjandusega.

Harjutagu lugemisel leidma seda, mis on huvitav ja kasulik proletaarlikule noorele!

Riiklik madisepäev

Kodanlaste enesepeksmine.

Madisepäevase „Päevalehe“ karikatuuride allkirju:

„Iga nurisemine olukorra pärast likvideeriti vene sõdurite abil ruttu ja libedalt ilma kohtuta, kusjuures tähtsusetu oli, kas kättesattunu kunagi nurisenud oligi“.

(Tuletagem meele sõjaaegseid rahustamisi ja hilisemaid klaperjahte poliitiliselt kähtlaste päale Eesti vabariigis — siis meil on õige aim, milised väärtused eraldavad praegust vabariiki endisest tsaaririigist).

„Kui maa juba ammu rahulik oli, karjus aadel ikka veel „karauul“, seletades, et kisendamine ometi mingit rahu ja vaikust ei tähenda, ja sõia-seadus alaliseks peab jääma“.

(Pange tähele: Eesti vabariigis sõjasäädus ei ole veel kaotatud; a a d e l tuleb tõlkida Eesti olude kohaselt.)

Pilt: Kaks meest kõveras; nende all kivi päälkirjaga „Sõjaseadus“, pääl teine kivi päälkirjaga: „Kangem valvekord; administratiivsed karistused“ (võrrelge Eesti vabariigiga, kus puuduvad administratiivsed karistused).

*

Tallinna reaalgümnaasiumi direktor N. Kann, kes on teenind mõnedki kannused kõige vabama vastu võitlemises koolides, kirjutab „Päevalehe“ madisepäeva numbris:

„Igal venelase lapsel oli venekeelses kroonu gümnaasiumis parem kui eestlasel. Teda ei mõnitatud, kui ta laiskles, vaid katsuti teda ikka klassist klassi üle viia.“

See kord vististi härra Kannil on õigus, vähemalt sel määral, kui on jutt väljapaistvamate vene ametnikkude lastest. Oleks aga huvitav teada, kas vastavad tõele kuuldused praeguseist eesti keskkoolidest: siin oldavat hoopis vähenõudlikumad nii distsipliinis kui õppetingimustes eesti seltskonnatugede lastele, kellest mõnedki on aland oma õpingud vene ja saksa õppekeelega koolides.

Kuid samast kirjutisest karjub peidetud kujul vastu vene haridussuundarmite nõue: „Keskool ei ole voorimeeste ega pesunaiste laste jaoks.“

Ameerika pöörasusi.

Üks tuttav Kentucki pastor teatas:

„Professorid, kes õpetavad, et inimeste esivanemaiks on olnud sabaga ahvid, väärivad völlast.“

*

Teinud vaimulik ütles oma jutluses:

„Elekter kui loodusjõud on olnud sest ajast pääle, kui inimene on maa pääl — umbes 6000 aastat... ja ma ei näe, miks jumala hooldatud Aadamal ei võind olla ta majas raadiot, mille abil ta võis kuulda inglite laule.“

*

Temale abiks baptistide liidu esimees George John Mill:

„Kui piibli ja mikroskoobi vähele tekib vastolusid, siis mikroskoop on süüdi. Usun alati piiblit. Kõnelgugi kõik laboratooriumid vastupidist ning tulgugi mul õelda, et nad valetavad.“

*

Doktor Edward Steiner, kolledzhi õppejõud, teatas avalikult:

„Ainuke õige ja usutav ajalooramat koolis on piibel.“

Eesti Noorsotsialistiku Liidu häälekandja.

Vast. toimetaja: **Reinhold Saving**. Väljaandja: **Alfred Offenbach**.

Toimetus ja talitus: Tallinn, V. Pärnu m. 31, postkast 367.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas.